

Sokrates na neho naliehal
ďalej a spýtal sa:
„Počul si niekedy,
že nejakí ľudia mali otrocké
a servilné mysle?“
„Áno.“
„Hovorí sa to o nich
preto, že sú vzdelaní
alebo preto,
že sú nevedomí?“
„Zaiste preto,
že sú nevedomí.“
„Možno,“ povedal Sokrates,
„je to preto,
že nerozumejú
kováčskemu cechu?“
„Ani prinajmenšom.“
„Je to preto, že nevedia,
ako postaviť dom
alebo vyrobiť topánky?“
„V žiadnom prípade,“
povedal Euthydemus,
„pretože väčšina ľudí
zručných v takých profesiách
majú rovnako
otrocké a servilné mysle.“
„Táto vlastnosť teda,“
pokračoval Sokrates,
„musí byť daná tým,
ktorí sú nevedomí
v oblasti vznešených vied,
a ktorí nevedia,
čo je spravodlivé
a čo je ctihodné?“
„Verím tomu.“
„Preto by sme mali,
Euthydemus, urobiť všetko,
čo môžeme, aby sme sa
vyhli upadnutiu do takej
potupnej nevedomosti,
ktorá nás potápa
tak nízko dole.“
„Ach beda, Sokrates!“
zaplakal, „nebudem
klamať v tejto záležitosti,
myslel som si, že viem
niečo o filozofii,
a že som sa naučil všetko,
čo bolo nevyhnutné,
aby som bol známy človeku,

ktorý by si želal
praktikovať cnosť,
ale posúď, ako veľmi
som sklúčený, keď vidím,
že po všetkej tej mojej práci
nie som schopný odpovedať
ti na veci,
ktoré by som mal vedieť
a ešte som v rozpakoch,
akú metódu nasledovať,
aby som urobil sám seba
schopnejším
a poznal veci, ktorým si
želám porozumieť.“
Na to sa ho Sokrates
spýtal, či už niekedy bol
v Delfách
a Euthydemus odpovedal,
že tam bol dvakrát.
„Nevšimol si si,“
spýtal sa Sokrates,
„že niekde na priechelí chrámu
je nápis
POZNAJ SÁM SEBA?“
„Spomínam si,“
odpovedal on,
„prečítal som si ho tam.“
„Nestačí si ho prečítať.“
odpovedal Sokrates.
Stal si sa lepším
vďaka tomuto napomenutiu?
Dal si si tú námahu
premýšľať o tom, kto si?“
„Myslím, že to viem
dost' dobre,“
odpovedal mladý muž,
„pretože som zistil,
že je veľmi ťažké spoznať
akékoľvek iné veci,
ak som nespoznal seba.“
„Ale pre človeka,
aby spoznal sám seba dobre,“
povedal Sokrates,
„nestačí, aby poznal
svoje vlastné meno,
pretože tak ako človek, ktorý
kúpi koňa, si nemôže byť
istý, že vie, aký ten kôň je,
kým na ňom nejazdil,
aby vedel,

či je pokojný alebo spurný,
či je temperamentný
alebo otupený,
či je ľahký alebo ťažký,
skrátka –
prv než vyskúšal všetko,
čo je v ňom dobré a zlé
– rovnako človek
nemôže povedať,
že pozná sám seba prv,
než vyskúšal to,
na čo sa hodí
a čo je schopný urobiť.“
„Je pravda,“
povedal Euthydemus,
„že každý, kto nepozná
svoju vlastnú silu,
nepozná sám seba.“
„Ale,“ pokračoval Sokrates,
„ten, kto nevidí,
akou veľkou výhodou
je pre človeka táto znalosť
a aké je nebezpečné
byť na omyle
v tejto záležitosti,
pretože ten, kto pozná
sám seba, rovnako tak vie,
čo je pre neho dobré.
Vie, čo je schopný urobiť
a čo nie je schopný urobiť.
Uplatňujúc sám seba
vo veciach, ktoré dokáže,
získava svoj chlieb
s radosťou a je šťastný.
Tým, že sa nepokúša
robiť veci, ktoré nedokáže,
vyhne sa nebezpečenstvu,
že upadne do omylov
a že sa bude považovať
za nešťastného.
Tým, že pozná sám seba,
rovnako tak vie,
ako súdiť iných
a ako využívať ich služby
pre svoj vlastný úžitok,
buď získal pre seba
niečo dobré, alebo
aby sa ochránil pred
nejakým nešťastím.
Ale ten, kto nepozná seba

a má mylnú mienku
o svojich schopnostiach,
rovnako tak robí chyby
aj v poznaní iných,
a v riadení svojich
vlastných záležitostí.
Je nevedomý v tom,
čo je pre neho nevyhnutné,
nepozná to,
do čoho sa púšťa,
ani nechápe spôsoby,
ako to využíva
a toto je dôvod,
že úspech nikdy nezavíta
do jeho podnikov,
a že vždy upadne
do nešťastia.
Ale človek, ktorý vidí jasne
do svojich zámerov,
vo všeobecnosti dosiahne
cieľ, ktorý si dal
a zároveň získa
dobré meno a česť.
Z toho dôvodu
aj jemu rovní
s radosťou nasledujú
jeho rady;
a tí, ktorých záležitosti
sú v neporiadku,
prosia o jeho pomoc
a odovzdávajú sa
do jeho rúk, závisiac
na jeho obozretnosti,
aby obnovili svoje záležitosti
a navrátili ich do pôvodného
dobrého stavu.
Ale človek, ktorý podstupuje
to, čo nepozná,
vo všeobecnosti robí
zlú voľbu
a skončí ešte horšie;
a súčasná škoda
nie je jediným trestom,
ktorý podstupuje
pre svoju nerozvážnosť.
Je zahanbený navždy;
všetci sa mu smejú,
všetci ním opovrhujú
a hovoria o ňom škaredo.
Posúď rovnako tak,

čo sa stane republike,
ktorá sa zmýli
vo svojej vlastnej sile
a vyhlási vojnu krajinám
mocnejším, než je sama;
niektoré sú úplne zničené,
iné stratia svoju slobodu
a sú donútené
prijať zákony dobyvateľov.“
„Som úplne spokojný,“
povedal Euthydemus,
„že veľká časť záleží
na poznaní seba samého.
Dúfam, že mi teraz povieš,
čím musí človek začať,
aby preskúšal sám seba.“
„Vieš,“
povedal Sokrates,
„ktoré veci sú dobré
a ktoré sú zlé?“
„Vskutku,“
odvetil Euthydemus,
„keby som to nevedel,
bol by som najnevedomejší
zo všetkých ľudí.“
„Potom mi povedz
svoju mienku na túto vec,“
povedal Sokrates.
„Za prvé,“ povedal
Euthydemus, „mienim,
že zdravie je dobro
a choroba je zlo,
že všetko, čo prispieva
k jednej z nich, podieľa sa
na rovnakých vlastnostiach.
Teda výživa a cvičenie,
ktoré udržujú telo zdravé,
sú veľmi dobré.
A naopak tie,
ktoré spôsobujú choroby,
sú škodlivé.“
„Nebolo by ale lepšie
povedať,“
odpovedal Sokrates,
„že zdravie a choroba
sú obe dobré, ak sú príčinou
niečoho dobrého
a že sú obe zlé,
ak sú príčinou
niečoho zlého?“

„A kedy sa to môže stať,“
povedal Euthydemus,
„že zdravie je príčinou
niečoho zlého a choroba je
príčinou niečoho dobrého?“
„Môže sa to stať,“
odpovedal Sokrates,
„keď vojsko vyťahne
na nejaký podujatie, ktoré sa
ukáže byť osudné; keď ľudia,
ktorí sú nalodení, majú
predurčené zahynúť na mori;
pretože ľudia, ktorí sú zdraví,
môžu byť zatiahnutí
do týchto nešťastí,
keď tí, ktorí sú
z dôvodu svojich neduhov
ponechaní doma,
budú oslobodení
od nešťastia, v ktorom
ostatní zahynú.“
„Hovoríš pravdu,“
povedal Euthydemus,
„ale vieš tiež,
že ľudia, ktorí sú zdraví,
sú prítomní
pri šťastných okamihoch,
zatiaľ čo tí,
ktorí sú pripútaní na lôžka,
tam byť nemôžu.“
„Musí to byť preto dané,“
povedal Sokrates,
„že tieto veci,
ktoré sú niekedy užitočné
a niekedy škodlivé,
nie sú viac dobré než zlé.“
„To je vskutku
dôsledok tvojho argumentu,“
odpovedal Euthydemus;
„ale nemožno poprieť,
že poznanie je dobrou vecou;
pretože čo je také,
v čom znalý človek
nemá výhodu
pred neznalým?“
„A nečítal si,“
povedal Sokrates,
„čo sa prihodilo
Daedalusovi preto, že poznal
tak veľa skvelých umení,

a keď padol do rúk Mínosa,
bol zadržaný silou
a zrazu sa ocitol
vykázaný zo svojej krajiny
a zbavený slobody?
Aby ukončil svoje nešťastie,
uletiať so svojím synom,
bol príčinou toho,
že sa úplne stratil
a nakoniec sám
nemohol uniknúť,
pretože padol do rúk
barbarom, ktorí z neho
urobili otroka.
Nepoznáš rovnako tak
dobrodružstvo Palaméda,
ktorému tak závidel Ulysses
jeho veľkú schopnosť,
a ktorý zahynul mizerne
ohováračským úskokom
svojho rivala?
Koľkých veľkých mužov,
dal kráľ Perzie,
prepadnúť a uniesť
kvôli ich skvelým činom
a ktorí dnes chradnú
pod jeho vládou
v doživotnom otroctve?“
„Dajme tomu,
že to je tak, ako hovoríš,“
dodal Euthydemus,
„zaiste pripustíš,
že dobrý osud je dobrý?“
„Pripúšťam,“ povedal
Sokrates, „za predpokladu,
že tento dobrý osud
pozostáva z vecí,
ktoré sú nepochybne dobré.“
„A ako by bolo možné,
aby veci, ktoré tvoria
dobrý osud,
neboli neomylné dobré?“
„Sú dobré,“
odpovedal Sokrates,
„jedine ak za ne
nepovažuješ krásu,
silu tela, bohatstvo,
pocty a iné veci
takejto povahy.“
„A ako môže byť človek

šťastný bez nich?“
„Skôr,“ povedal Sokrates,
„ako môže byť človek
šťastný s vecami,
ktoré sú príčinou
toľkých nešťastí?
Pretože mnohí
sú denne korumpovaní
kvôli ich kráse,
mnohí, ktorí príliš
zneužívajú svoju silu,
sú trápení bremenom
svojich záväzkov.
Medzi bohatými sú mnohí
stratení v luxuse
a iní upadnú do osídel tých,
ktorí čakajú na ich majetky.
A nakoniec, povest'
a pocty, ktoré sú
získavané v republikách,
sú často príčinou
skazy tých,
ktorí ich vlastnia.“
„Zaiste,“
povedal Euthydemus,
„ak sa mylím,
keď chválím dobrý osud,
potom neviem, čo by sme
mali žiadať od božstva.“
„Možno si ani to
nikdy nerozvážil,“
odpovedal Sokrates,
pretože si myslíš,
že to vieš dosť dobre.“
„Ale,“ pokračoval,
meniac predmet
ich rozhovoru,
vidiac, že sa pripravuješ
na vstup do vlády
našej republiky,
kde sú ľudia vzoroví,
bez pochyby si
premýšľal o povahe
tohto štátu a vieš
čo je to demokracia?“
„Mal by si veriť,
že to viem.“
„A myslíš si, že je možné,“
povedal Sokrates,
„vedieť, čo je demokracia

alebo populárny štát
bez poznania toho,
čo je to ľud?“
„Nemyslím, že je to možné.“
„A čo je to ľud?“
spýtal sa Sokrates.
„Pod tým názvom chápem
chudobných občanov.“
Odpovedal Euthydemus.
„Vieš teda, kto je chudobný?“
„Áno,“ povedal Euthydemus.
„Vieš aj to, kto je bohatý?“
„Viem aj to.“
„Povedz mi teda,
kto je bohatý
a kto je chudobný.“
Euthydemus odpovedal:
„Za chudobných považujem
tých, ktorí nemajú dostatok
na to, aby podporovali
svoje nevyhnutné náklady
a za bohatých takých,
ktorí majú viac,
než potrebujú.“
„Spozoroval si ale,“
odpovedal Sokrates,
„že sú istí ľudia,
ktorí hoci majú veľmi málo,
majú aj tak dostatok
a dokonca malú časť toho
si odkladajú
a naopak sú iní,
ktorí nemajú nikdy dost'
bez ohľadu na to,
aké veľké sú ich
pozemky a majetky?“
Euthydemus povedal:
„Tým mi pripomínaš
niečo, čo sa tohto
veľmi týka, pretože
som videl niektorých vládcov
takých chudobných,
že boli donútení
vziať majetky
svojich poddaných
a spáchať mnoho
nespravodlivosti.“
Sokrates povedal:
„Takých vládcov
musíme teda umiestniť

do kategórie chudobných
a ľudí, ktorí majú
len malé majetky,
avšak riadia ich dobre,
zaradíme k bohatým.“
„Musím vyjadriť súhlas
so všetkým, čo hovoríš,“
povedal Euthydemus,
pretože som príliš nevedomý,
aby som ti protirečil
a myslím si, že odteraz
bude pre mňa najlepšie
byť ticho,
pretože som takmer
pripravený priznať,
že neviem vôbec nič.“
Keď to povedal,
odišiel plný zmätku
a seba – opovrhovania,
začínajúc si byť vedomý
toho, že je v skutku
človekom malej alebo
žiadnej dôležitosti.
Nebol ani
jediným človekom,
ktorého Sokrates
takto presvedčil
o jeho nevedomosti
a nedostatočnej kvalifikácii,
pričom niektorí z nich
už k nemu nikdy viac neprišli
a vážili si ho kvôli tomu
čoraz menej.
Ale Euthydemus
sa nezachoval ako oni.
Naopak,
veril, že je pre neho
nemožné zdokonaľovať sa,
ale častým konverzovaním
so Sokratom,
do tej miery,
že od neho nikdy neodišiel,
kým ho nejaká závažná vec
neodvolala preč
a dokonca mal radosť
z napodobovania
niektorých z jeho činov.
Sokrates, vidiac ho takto
zmeneného oproti tomu,
kým bol, bol láskavý

a nepovedal mu nič,
čo by ho mohlo nahnevať
alebo odradiť, ale dával si
pozor, aby hovoril
úprimnejšie a bez obalu
o veciach,
ktoré by mal vedieť
a aplikovať.